

GÜRCÜSTANIN AVROPA İTTİFAQINA ÜZVLÜK MƏSƏLƏSİNİN MÜZAKİRƏSİNƏ BAŞLANILIB

Avropa İttifaqı (Aİ) Gürcüstanın təşkilat üzvlüyə namizəd statusu alması ilə bağlı müraciətini qəbul edib. Bu barədə Gürcüstanın xarici işlər naziri David Zal-

kaliani bildirib.

Onun sözlərinə görə, Avropa Komissiyasında məsələnin müzakirəsinə başlanılıb.

XİN başçısı qeyd edib ki, növbəti addım Gürcüstana sorğunun göndərilməsi olacaq.

"Bu gün bu sənədi nə vaxt əldə edəcəyimizi dəqiq söyləyə bilmərik. Müxtəlif ölkələr üzrə sorğunun həcmi müxtəlifdir. Min və yaxud daha çox sual ola bilər. Sorğuya siyasi, iqtisadi, sosial və demokratikləşdirməyə dair suallar daxildir", - deyər D.Zalkaliani bildirib.

O deyib ki, Xarici İşlər Nazirliyi prosesi maksimum effektiv etmək üçün fəaliyyət planı hazırlamağa başlayıb.

Qeyd edək ki, Gürcüstanın Baş naziri İrakli Qaribaşvili martın 3-də Aİ-yə üzvlüklə bağlı müraciət imzalayıb.

MARTIN 28-DƏN KORONAVİRUSA GÖRƏ TƏTBİQ OLUNAN BİR SIRA MƏHDUDIYYƏTLƏR LƏĞV EDİLİB

Martın 28-dən etibarən Gürcüstanda açıq havada qoruyucu maska taxmaq məcburiyyəti ləğv edilib.

Qapalı yerlərdə, eləcə də ictimai nəqliyyatda qoruyucu maskaların taxılması məcburi olaraq davam edəcək. Qaydaların pozulmasına görə vətəndaşlar 20 lari məbləğində cərimə olunacaqlar.

Hökumətin qərarı ilə martın 28-dən koronavirusun yayılmasının qarşısını almaq məqsədilə tətbiq olunan bir sıra digər məhdudiyyətlər də aradan götürülüb. Belə ki, qida obyektləri, idman, mədəni və digər ictimai tədbirlərdə ziyarətçilərin sayına qoyulmuş məhdudiyyət qüvvədən düşüb. Uzaq məsafədən çalışan şirkət əməkdaşları üçün distant iş rejimi də ləğv edilib.

Bununla yanaşı, Gürcüstana PCR test olmadan dönməyə ölkə vətəndaşları beşgünlük özünütəcrid rejiminə keçmək öhdəliyindən azad olunublar.

Xatırladaq ki, Gürcüstanda 2020-ci ilin fevralında koronavirusa ilk yoluxma halının aşkarlanmasından sonra ölkə sakinləri qoruyucu maska taxmağa başlayıblar. Əvvəlcə maskaların taxılması yalnız qapalı məkanlarda və ictimai nəqliyyatda məcburi idisə, sonra bu qayda küçədə hərəkət edən insanlara da şamil olunub.

GÜRCÜSTAN NÖVBƏTİ DƏFƏ AVROPA MƏHKƏMƏSİNDƏ RUSİYANI UDUB

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi 2008-ci ilin avqust müharibəsi ilə bağlı Rusiyanın Gürcüstana qarşı şikayətlərini təmin etməyib. Bu barədə Gürcüstanın ədliyyə naziri Rati Breqadze brifinqdə bildirib.

Onun sözlərinə görə, məhkəmə Rusiyanın Tsinval bölgəsində yaşayan sakinlərin adından təqdim etdiyi 370 fərdi şikayəti qəbul edilməz hesab edib.

"Strasburq məhkəməsi Gürcüstan tərəfinin müharibə zamanı Tsinval bölgəsinin Rusiya tərəfindən fəal şəkildə bombalanması və Gürcüstan Silahlı Qüvvələrinin bölgəyə nəzarət həyata keçirmədiyi ilə bağlı arqumentlərini bölüşüb. Buna görə də hər hansı bir pozuntunu Gürcüstana aid etmək mümkün olmayıb".

Nazir qeyd edib ki, şikayətlər əsassız hesab olunub və iddialar hər hansı bir sübutla əsaslandırılmayıb.

Səh. 2 ATAMIN ATALAR SÖZLƏRİ - Esmira Ələkbərli yazır

Səh. 3 KEÇMİŞDƏN GƏLƏCƏYƏ ÖTÜRÜLƏN DƏYƏRLƏR - Lamiyə Hacıyeva yazır

Səh. 3 HƏR ŞEY SU İLƏ BAŞLADI - Lətifət Kərimova yazır

Səh. 4 MÜƏLLİMLƏR ÜÇÜN İMTAHANLARIN QEYDİYYAT VAXTI ELAN EDİLİB

Səh. 5 MÜASİR ÖLÜMLƏR - Çiyalə Osmanova yazır

Səh. 5 MƏN KİMƏM? - Aytən Fətullayeva yazır

Səh. 6 TÜRKDİLLİ XALQLARIN ƏXLAQI-ESTETİK ALƏMİ - Elizbar Cavelidze

Səh. 7 NİDERLAND - PƏRDƏ ARXASINDAKI GERÇƏKLƏR - Afiq Muxtaroglu yazır

ÖLKƏDƏ 16 745 NƏFƏR KORONAVİRUSDAN DÜNYASINI DƏYİŞİB

Martın 31-nə olan son məlumata əsasən, Gürcüstanda 16 745 nəfər koronavirusdan dünyasını dəyişib. Bu haqda hökumətin xüsusi yaratdığı www.stopcov.ge saytında qeyd edilib.

Məlumatda ölkədə koronavirusa yoluxanların ümumi sayı 1 648 264 nəfər, sağalanların ümumi sayı isə 1 624 993 nəfər olaraq göstərilib.

Martın 31-nə kimi ölkədə ümumi olaraq 2 859 230 nəfər COVID-19 əleyhinə peyvənd olunub. Stasionar nəzarət altında saxlanılanların sayı isə 535 nəfər olaraq göstərilib.

Qeyd edək ki, gündəlik yoluxma və ölüm hallarında da xeyli azalma müşahidə edilir.

ATAMIN ATALAR SÖZLƏRİ

Atamın qəribə, özünəməxsus, yerində işlətdiyi cümlələri var. Məsələn, deyər: "Atalar deyib bir əlinən ver, o birinən al" və sair. Hər dəfə də mövzuya uyğun atalar sözü deyər.

Uşaqlıqda düşünürdüm, atam nə qədər atalar sözü əzbərləyib. Sonralar bildim ki, bunlar aforizm deyil, atamın mövzuya uyğun nəticə hesab etdiyi fikirləridir. Sadəcə "imzalanmış protokol" kimi özünü sığortalayaraq "atalar demiş" ifadəsiylə nöqtə qoyurmuş. Atam hələ də hər keçən gün bir yeni təcrübədən bir yeni ata sözü yaratmağındadır. Atamın söyüşü də özünəməxsusdur. Məsələn, "ay sənin tarixinə nəhlət" söyüşü kənddə qohum, tanış arasında qəbul olunması artıq təbii bir həyat tərzimizə çevrilib.

Mən artıq başa düşmüşəm ki, sən demə, o atalar elə biz olmalıyıq. Məgər hər gün yeni bir təcrübə deyilməyi?!

Nə tökərsən aşına, o da çıxar qaşığına – ən çox işlətdiyimiz aksiomadır, eləmi? Yeni isbatsız teorem.

Həmişə belə düşündük ki, bir əlin verdiyini o biri bilməsin və cavab haqdan gələcək.

Vallah, daha mən də keçirəm atamın metoduna. Atalar sözünü özüm yaradacam. Niyə də olmasın. Yaşım o hikməti göstərməsə də dünya görüşüm pis deyil. Nənəm deyirdi: "Bunnan ciddi danışın balaca adam döyül, Heydar Aliyovun məktəbində oxuyur!"

Vallah hə! O boyda professorların

mühazirələri, seminarları, müxtəlif ölkə, şəhər, rayon adamları... hər ailənin, ərazinin bir nöqtəyi-nəzəri və üstəgəl kitablar, qəzetlər, jurnallar, iki ölkədə iş təcrübəsi, müxtəlif mühit və müxtəlif yaş dərəcələri – bunlar azmı ki, mən həyat təcrübəmi yaşla ölçüm?..

Atam çörəkli adam... kimliyindən asılı olmayaraq onun çörəyini kəsənlər çox. Hətta həyatə gələn dilənçini də yedirtməmiş buraxmaz. Bəzən aldığı çörəyin, yediyi yeməyin yarısını belə itə, pişiyə verir. Deyəndə ki, çox əliaçıqsan, qənaət nədir bilmirsən, cavab verir ki, atalar deyir: "Səxavətlinin cibi dolu, qənaətlinin cibi boş olar".

Bilirəm, bu da atalar sözü deyil, atamın sözüdür, amma doğru. Mən xəsis deyiləm, amma o qədər qənaətliyəm ki... məntiqli qənaətcil – əslində düzgün qəbul edirəm, çünki olana şükür deyirəm. Amma illərdir görürəm atam deyən doğruymuş – mənim heç cibim dolmur, gözüm doysa da.

Atam bir də bunu deyir: "Beynindəkini çağırın adam eşitməz". Bunu uşaqlıqdan atamdan eşidirdim, amma elə bildirdim bizim – uşaqların "fikri dərdsə deyil" mənasında deyirmiş. Sonralar bu cümlənin elmi əsasını da öyrəndim (qulağa səs gəlmə), həyatda isə məcazi mənə ilə doğrudan da inadkar adamlar var ki, deyir: qatıq qaradır. Aləm yığılsa belə onu fikrindən döndərə bilməz, axı o elə görür, elə qəbul edir. Başqaları onun üçün maraqsızdır.

Son vaxtlar rastlaşdığım ədalətsizliklərdən yaraqlanan təcrübə məni yeni bir ata sözü yaratmaq qənaətinə gətirdi. Sözümlü deməmiş yaranma səbəblərini izah edim: Demək olar, yarı yaşı çoxdan keçmişəm. Dediym kimi, həyat təcrübəm, mənə, yetərlidir, yaşımaya görə hətta çoxdur. Valideynlərim bizi hərtərəfli böyütdülər. Dünyagörüşü maddidən mənəviyə əhatəli təmin olundu deyə yaşımından da xeyli böyük düşünə bilirəm. Uşaqlıqdan ədalətli böyüdüm. Burada səbəb valideynlərim deyildi, mən heç onların ədalətiylə razılaşmırdım. Mən ədaləti, haqqı, vicdanı kitablardan – bədii əsərlərdən öyrəndim. Həyatı anlayandan vicdan çərçivəsindən heç kənara çıxdığım yadıma gəlmir. Heç vicdansız, haqsız işlər görmədim, bacardığım yaxşılıq, köməyi etdim – bəzən maddi, bəzən də mənəvi. Mənən elə yaxşılıqlarım olub ki, valah, qiyməti hesablanmaz. Neçə ailələri dağılmışdan qurtarmışam, neçə uşaqları düzgün olmayan yoldan çəkirdim, neçə kəsülüləri özləri də bilmədən "saxta ssenariylə" barışdırmışam və s. Desəm ki, heç vaxt "sağ ol" eşitməmişəm inanarsız?

Düzü, mən balıqdan çox, xaliqdən qiymət görmüşəm. Əslində yaxşılıq edəndə nə balığı, nə də xalığı düşünmüşəm, sadəcə qarşıdakı insanın hörmətsizliyini görəndə şükür demişəm, "bilmir bilməsin, Allah bilir, bəsimdir" düşünmüşəm. Etiraf edirəm ki, bu ədalətsizlik adamı çox qırır. Əvəz istəmirəm ki, sadəcə qiymətləndir,

hörmət qoy. Bundan gözəl qiymətim var?.. Ancaq, inanın, elə mərifətsizlik görürəm ki, saymaqla bitməz, əvəzində bacardıqları qədər quyu qazmağa çalışırlar, qırılmayasan neyləyəsən?

Yaxşılığa yamanlıq hər kişinin işiymiş, kənar adam səni nə tanımır, nə də maraqlanmır, pisliyi elə səni yaxşı tanıyan, hörmətini görən edir. Deməli, heç bir yaxşılıq cəzasız qalmır bu imiş... Odur ki, yeni bir ata sözünə qadın, qız, ana olaraq imza atıram: Özünüzi yaxşılıq etdiyiniz adamlardan qoruyun.

P.S.

Dəfələrlə qırılaraq özümü dəyişmək istəsəm belə bacarmıram. Atam demiş, beyin bildiyini çağırır.

Esmira ƏLƏKBƏRLİ

Marneuli rayonu Qaçaqan 2 sayılı ictimai məktəbin kimya-biologiya müəllimi

YTB-NİN EV SAHİBLİYİ İLƏ TÜRK DÖVLƏTLƏRİNİN DİASPOR TƏŞKİLATLARININ GÖRÜŞÜ KEÇİRİLİB

Martın 28-də Yurtdışı Türklər və Akra-ba Topululuklar Başkanlığının (YTB) ev sahibliyi ilə Türkiyə, Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Özbəkistan diasporları bir araya gəlib.

YTB-nin təşkilatçılığı ilə Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) II Diaspor Forumu keçirilib. Forum çərçivəsində Türk Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı (TDKB) Bursada üzv ölkələrin diasporadan

məsul nazirləri, qurum rəhbərləri, diasporadakı QHT nümayəndələri və diaspora sahəsində çalışan alimlər iştirak ediblər.

Azərbaycan, Özbəkistan, Qazaxıstan və Qırğızıstandakı diaspor qurumlarının nümayəndələri ilə təkbətək görüşlər keçirdiklərini bildiren YTB rəhbəri Abdullah Eren bildirib: "Bu mənada biz birgə təhsil proqramları və mədəni fəaliyyətlərlə bağlı nə edə bilərik? Biz bu haqda konkret olaraq danışıqlar apardıq..."

Forumdan sonra iştirakçılar YTB tərəfindən həyata keçirilən diaspora institutlararası təcrübə mübadiləsi proqramına qatılıb və martın 30-da Bursa Böyükşəhər Bələdiyyəsi və TÜRKSOY-un təşkilatçılığı ilə Türk Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı Bursa şəhərinin açılış tədbirlərində iştirak ediblər.

2023-cü il üçün Şuşa şəhəri "Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı" seçilib.

UKRAYNADA İKİ GÜRCÜSTANLI DÖYÜŞÇÜ HƏLAK OLUB

Ukraynada davam edən müharibədə iki gürcüstanlı döyüşçü – David Rattiani və Giya Beraşvili həlak olub. Hər iki keçmiş xüsusi təyinatlının martın 17-si İrpen şəhəri yaxınlığında hava hücumu nəticəsində həlak olduğu bildirilib.

Qeyd edək ki, Ukraynada döyüşlərdə bir sıra könüllü gürcü döyüşçü iştirak edir. Gürcüstanın keçmiş müdafiə naziri İrakli Okruaşvili (2004-2006) də könüllü olaraq Ukraynaya yollanıb və Rusiya hərbi qüvvələrinə qarşı əməliyyatlarda iştirak edir.

BAŞ NAZİR TƏBİİ QAZIN VƏ BENZİNİN QIYMƏTİNƏ MÜNƏSİBƏT BİLDİRİB

Baş nazir İrakli Qaribaşvili hökumətin iclasında bildirib ki, "Gürcüstan Avropada təbii qazın qiymətinə görə Azərbaycandan sonra II və yaxud III yerdədir". Onun sözlərinə görə, Avropoda qaz kəskin bahalaşsa da, Azərbaycan-

la imzalanmış müqavilələrə əsasən ölkədə qiymətlər çox aşağıdır.

İ.Qaribaşvili qeyd edib ki, bütün dünyada olduğu kimi, Gürcüstanda da inflyasiya və qiymət artımı problemidir: "Gürcüstan əlbəttə ki, istisna ola bilməz. Belə ki, Gürcüstan dünya bazarının üzvü olan kiçik iqtisadiyyata malik kiçik ölkədir".

Hökumət başçısı ölkədə benzinin qiymətinə də münasibət bildirib. O deyib ki, Gürcüstan yanacağın qiymətinə görə dünyada 100-cü yerdədir: "Biz nə qaz, nə də neft istehsalçısıyıq. Gürcüstan idxaldan asılı ölkədir. Vətəndaşları təxribatlara uymamağa çağırıram".

GÜRCÜSTANA RUSİYADAN UN AZƏRBAYCAN VASİTƏSİLƏ GƏTİRİLƏCƏK

Gürcüstanın Çörək Məmulatları İstehsalçıları Assosiasiyasının direktoru Malxaz Dolidze mətbuat konfransında Gürcüstanın unun Azərbaycandan dəmir yolu vasitəsilə idxal ediləcəyini deyib.

O bildirib ki, çatdırılma ilə bağlı hər hansı bir gecikmə olmayacaq və bu səbəbdən daxili bazarda un çatışmazlığı gözəlməyəcək.

"Dəyirmanlar buğda ilə təmin olunub

və iki aylıq ehtiyat var. Eləcə də un vaqonlarla Azərbaycandan çatdırılacaq. Buna görə də çörək təminatında problem yaşanmayacaq", - deyər M.Dolidze bildirib.

O, onun qiymətinin artmasına baxmayaraq çörəyin bahalaşmasının hələ gözəlmədiyini qeyd edib.

Qeyd edək ki, Gürcüstanın əsas un tədarükçüsü Rusiyadır. Ölkənin un idxalının təxminən 90 %-i Rusiyanın payına düşür.

KEÇMİŞDƏN GƏLƏCƏYƏ ÖTÜRÜLƏN DƏYƏRLƏR

Olan hadisələr, hadisələrdən doğan nəticələr, insanlığın gəldiyi vəziyyət yenə qələmi ələ alıb yazmağa vadar etdi. Əvvəlkilərdən fərqli olaraq bu dəfə həqiqətən dərinədən bir ah çəkərək başladım yazıya. Siyasətdənmi yazsam, insanlıqdanmi yazsam, gündəmdənmi yazsam... nədən yazaq ki, bəlkə bir nəbzə də olsa təsiri ola dövrəna.

Şəxsi dərdlərinin arxasında dolanan cəmiyyət cəmiyyətin dərdləri qarşısında can çəkişməyə məcbur buraxılmaqdadır. Niyə başımızı qaldırmırıq, niyə gözlükləri çıxarıb təmizləmirik axı? Vaxtı deyilmi ayılmağın?

Elə bir vaxt gələcək ki, ayılmaq sözün həqiqi mənasında fayda verməyəcək. Ağ qaradan, qara qırmızıdan seçilməyəcək. Standart yalnız bir rəng var olacaq, o da bütün dünyanı öz rənginə boyayacaq. Bu rəng isə heç şübhəsiz qırmızı olacaq.

Yaşlı nəslə nəzər salanda görürük ki, yaşlı nəsil gənc nəslin qarşısında susqun, sakit, bəzən məhəcup qalır. Gənc

nəslə nəzər salarsaq, səbrsiz, üsyankar, tabe olmamaq və başqalarını bəyənməmək duyğusu onlarda öz əksini tapıb. Bu mənzərələri seyr edərkən gözüme yanlışlıq ilişdi. Məhəcupiyyət və susqunluq halı gənclikdə olmalı deyildimi? Niyə burada bu yanlışlıq var, bunun səbəbi nədir? Təbii ki, burada günah hər birimizindir. Nəsil yetişdirərkən yanlış yollara əl atdıq və yanlış tərbiyə metodlarına üz tutduq və bu gün yetişdirdiklərimizə özümüz də məəttəl qalmışıq.

Olan-bitənləri yanlış və doğru-ları tamaşaçı kimi izləməliyik, hər kəs bacarığı çərçivəsində qollarını çirməlməlidir. Kimsə olanlardan özünə pay götürməzsə, özünü məsuliyyətli görməzsə bu işin sonu necə olacaq?..

Fürsətimiz, imkanımız varkən var olmanın dərdinə düşməliyik, şəxs olaraq deyil, cəmiyyət olaraq var olmağın dərdinə düşməliyik. Millət, mənəviyyət, mədəniyyət baxımından unudulmamalıyıq. Var olma mücadiləmiz bu yönərdə olmalıdır.

Bir millətin var olması üçün o millətin milli, mənəvi, mədəni dəyərləri nəsillərdən nəsillərə ötürülməlidir. Ötürülən hər nəsil ötürəcəyi nümunələri canlı olaraq sərgiləməlidir ki, etdiyi işdən daha təsirli nəticə əldə etsin.

İndi baxaq hər iki nəslə – həm yaşlı nəslə, həm gənc nəslə. Burada iki nəsil arasında ötürülən bir nümunə görürük mü?

Cəmiyyət içərisində, ailələrdə olduğumuz zaman gənc nəsil öz tutduğu yolla, davranışla yaşlı nəslin də getməsi üçün ciddi dərəcədə təsir göstərir. Bəs nəyə görə yaşlı nəsil biz bu təsiri görmürük? Yaşlı nəsil “biz görə bilmədik, biz edə bilmədik, sən elə” deyə-deyə gənc nəslə zərbə üstə zərbə endirir. Bu zərbələr gənc nəsilə fəsad olaraq öz əksini tapır.

Dik, öz ayaqları üstə durmağı bacaran, həyatdan nə istədiklərini bilən və eyni zamanda millətinin var olduğu dəyərləri daşıya bilən bir gənclik istəyirik. Başqalarının deyil, öz soyağacına

söykənən, öz soyundan güc alan, öz tarixini bilən, soyunun dəyərlərini bir əmanət daşıyarcasına daşıya bilən bir nəsil muradımızdır. Axı biz keçmişimizdən güc alaraq gələcəyə addım atmağı bacaran bir millətik. Keçmişini bilinməyən, dəyərləri olmayan nəsil qeyri ixtiyari hər cür təsirə açıqdır və asanlıqla başqalarının təqlidçisi olma səviyyəsindədir.

Bir millətin var olması onun soykökünə dayanan əsasların var olması ilə mümkündür, əksini təsəvvür etmək mümkün deyil.

Bu, hər birimizdə var olması gərəkən bir duyğudur, axı hər birimiz nəsil yetişdirmədə əmək sərf edən nümayəndəlik. Bu duyğular hər birimizdə canlı olmalıdır ki, yetişdirilən nəslin aqibətini düşünməyi unutmayaq.

Lamiyə HACIYEVA

Bütün Gürcüstan Müsəlmanları İdarəsinin Şərqi Gürcüstan Müftiliyinin Qadınlar Şöbəsinin sədri

HƏR ŞEY SU İLƏ BAŞLADI

Mövzuma Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin sözləri ilə başlamaq istəyirəm: “Təhsil millətin gələcəyidir”. Özündə nə qədər dərin mənə daşıyan, nə qədər dəyərli məsləhət verən bir kəlamdır. Doğrudan da təhsilsiz bir millət təsəvvür etmək çətinidir, çünki təhsil hansı səviyyədədirsə, həmin millət milli, mədəni cəhətdən də o səviyyədə inkişaf edəcəkdir.

Bütün dövrlərin konstitusiyasında təhsil haqqında qanun layihəsi olduğu kimi, bizim konstitusiyamızda təsdiqlənmiş təhsil qanununa görə də, hər bir uşağın təhsil almağa haqqı, hüququ vardır. Burada isə biz valideynlərin üzərinə böyük məsuliyyət düşür, onları bu yolda həvəsləndirmək, dəstək olmaq üçün.

Əsla öyünmək məqsədilə deyil, amma bir ali təhsilli şəxs kimi mənə bu yolda əvəzsiz dəstəkçilərim olan valideynlərimə ömür boyu minnətdaram. Hər zaman da biliyimi daha da dərinləşdirməyə və daha da mükəmməlləşdirməyə çalışıram. Elə bu məqsədlə də məktəbin kitabxanasından “X sinif üçün Azərbaycan dili” dərsliyini götürdüm və proqramda hansı yeniliklər var deyə vərəqləməyə başladım. İlk marağımı

cəlb edən isə Amerikalı pedaqoq, yazıçı və fəal ictimaiyyətçi Hellen Adams Keller haqqında məlumat oldu. Hellen Keller maddi cəhətdən imkanlı bir ailənin ilk qız övladı olmuşdur. Çox kiçik yaşında keçirdiyi xəstəlikdən dolayı yüksək hərərət səbəbindən görmə, eşitmə və danışma bacarığını itirmişdir. Bununla da onun ətraf aləmlə əlaqəsi tamamilə kəsilir. O, tez-tez əsəbləşir və əlinə keçən bütün əşyaları sındırmağa başlayır. Dəfələrlə həkimlər onun zehni xəstəliyi olduğunu demiş, ailəsinə onu ruhi xəstəxanaya yerləşdirməyi məsləhət görmüşlər. Amma ailə bununla razılaşmır və onu Anna adlı bir müəllimin yanında təhsil almaq üçün korlar məktəbinə yerləşdirirlər. Anna ömrünün sonuna kimi onun yanından ayrılmır və onun bütün uğurlarında iştirak edir.

Anna Hellenin əlinin içinə barmaqları ilə qısa sözlər yazaraq digər əlinə isə həmin sözü ifadə edən əşyanı verirdi. Ancaq uzun müddət heç bir nəticə ala bilmir. Bir gün o, Hellenin əlini suya tutaraq digər əlinə “su” yazır. Hellen ilk dəfə bunu duyur, sözü əlaqələndirə bilir və bununla da onun qarşısında, sanki, yeni bir dünyaya açılır. Tədrisən Hellen artıq mətnləri “oxumağa” başlayır. Bundan sonra bir neçə kollecdə təhsil alır, in-

gilis, alman, fransız, latın, yunan və rus dillərini öyrənir, velosiped sürür, üzür, şahmat oynayır, məqalələr və kitablar yazır. 1904-cü ildə 24 yaşında ikən “Redklif”in pedaqogika fakültəsini əla qiymətlərlə bitirir. O, tarixə kar, kor və lal kimi ali təhsil alan ilk adam olaraq düşür.

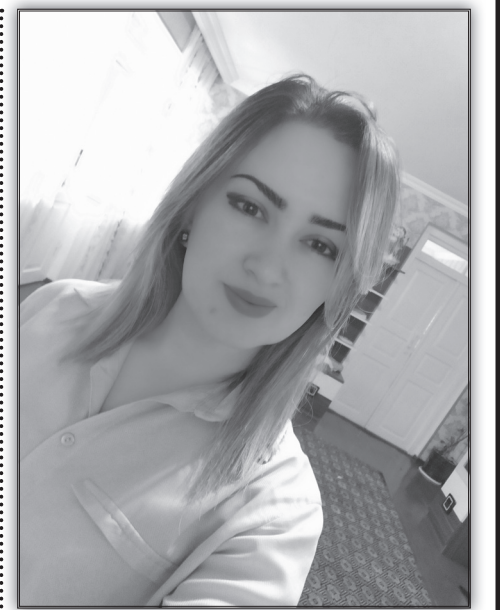
Bəli, əziz oxucum, gəlin cəmiyyətimizdə sağlam uşaqlarımızı özümüz kor, kor və lal bilib təhsildən yayındırmayaq. “Bu onsuz da oxuyan deyil” deyib öz əllərimizlə onları cəhalətin uçurumuna atmayaq. Onları Vətənə, millətə, cəmiyyətə xeyirli, lazımlı insanlar kimi yetişdirək. Bu, bizim boynumuzun borcudur.

Bəzən anlaya bilmirəm, qız uşaqlarının təhsil almasına dırnaqarası baxan şəxslər yoldaşını həkimə aparır və qadın həkim axtarır. Əgər sən qadının təhsil almasına qarşısansa, nə haqla tələb edirsən bunu?! Hansı düşüncəyə sığır bu?!

Siz, əziz uşaqlar, gənclər, valideynlərinizdən bahalı, “brend” paltarlar, telefonlar, maşınlar tələb etməyin, təhsil tələb edin, oxumaq haqqınızı istəyin. İnanın ki, təhsiliniz varsa, hər yerdə seçilən, axtarılan və hörmətli yenə siz olacaqsınız.

P.S.

Bu yazını yazmaqda məqsədim qətiyyətlə ali təhsil ala bilməmiş

insanları təhqir və ya tənqid etmək deyil. Ən azından, orta məktəbi bitirmək üçün uşaqlara dəstək olaq. Hansısa peşəyə yiyələnmək, danışıqını, hərəkətini tənzimləyəcək qədər savadlılıq da özü elə bir təhsillilikdir. Hər kəs həkim, polis, müəllim ola bilməz, cəmiyyətin ustaya, aşpaza, dülgərə də ehtiyacı var, əlbəttə. Yazıda məqsədim boş-bekar, heç kəsə, özünə belə xeyiri olmayan “insanlar” yetişdirməməyi və eləcə də təhsil sevgisi ilə yaşayan gənclərin qarşısına divarları hörməməyi aşılamaqdır.

Lətafət KƏRİMOVA

Mollaoğlu orta məktəbinin tarix fənni üzrə baş müəllimi

MİLLİ TƏDRİS PLANINDA DƏYİŞİKLİK EDİLİB

Gürcüstanın təhsil və elm naziri Mixeil Çxenkelinin qərarı ilə milli tədris planında növbəti dəyişiklik edilib. Sənəddə ictimai elmlərə aid fənlər qrupunda hansı vacib fənlərin birləşdiyi müəyyən edilib. Həmçinin dəyişiklik qeyd olunan sərəncamın "c" bəndinə də aiddir. Əvvəlki sərəncamda tarix fənni Gürcüstan və dünya

tarixini əhatə edirdi və VII-XII siniflərdə tədris olunurdu. Yeni sərəncamla isə tarix fənni iki kursa bölünüb və X-XII siniflərdə "Gürcüstan tarixi" ayrı fənn olaraq tədris olunacaq.

İctimai elmlərə aid fənn qrupunda birləşmiş növbəti vacib fənlər aşağıdakılardır:

a) Mən və cəmiyyət (III-IV siniflərdə tədris olunur);

b) Bizim Gürcüstan (V-VI siniflərdə tədris olunur);

c) Tarix ("tarix" fənnini əhatə edir və VII-XII siniflərdə tədris olunur, eləcə də "Gürcüstan tarixi" fənnini əhatə edir və X-XII siniflərdə tədris olunur);

ç) Coğrafiya (Gürcüstan və dünya coğrafiyasını əhatə edir və VII-XII siniflərdə tədris olunur);

d) Vətəndaş təhsili ("Vətəndaşlıq" fənnini əhatə edir - VII-XII siniflərdə və vacib layihələrlə X-XII siniflərdə tədris olunur)".

MİLLİ İMTAHANLARDA MAKSİMUM FƏNN BALLARI MƏLUMDUR

Qiymətləndirmə və İmtahanlar üzrə Milli Mərkəz 2022-ci ilin vahid milli imtahanlarında hər fənnin və qrant müsabiqəsinin maksimum ballarını və imtahan müddətlərini yayımlayıb.

Əgər abituriyent xarici dil və riyaziyyat imtahanında həmin fənn üçün müəyyən edilmiş maksimum balın 20 %-ni, digər fənlərdə isə maksimum balın 25 %-dən artığını toplayarsa o, təyin edilmiş kompetensiyanı aşmış hesab olunacaq.

Fənn/İmtahan	Maksimum bal	İmtahan müddəti
Gürcü dili və ədəbiyyatı	60	3 saat
Ümumi qabiliyyət	80	Verbal hissə 1 saat 35 dəqiqə; Riyazi hissə 1 saat 35 dəqiqə
Xarici dillər	80	2 saat 30 dəqiqə
Ədəbiyyat	70	4 saat
Riyaziyyat	51	3 saat
Tarix	60	2 saat 40 dəqiqə
Coğrafiya	59	2 saat 40 dəqiqə
Biologiya	70	2 saat 30 dəqiqə
Kimya	63	3 saat
Fizika	63	3 saat
Tələbələrin qrant müsabiqəsi	42	2 saat 35 dəqiqə
Tətbiqi və təsviri incəsənət	70	3 saat
Vətəndaş təhsili	60	3 saat 10 dəqiqə
Abxaz dili	60	3 saat
Osetin dili	60	3 saat

MƏKTƏB VƏ UŞAQ BAĞÇALARINDA MASKA TAXMAQ GÖTÜRÜLÜBMÜ?

Gürcüstanın Dövlət Qurumlarıarası Koordinasiya Şurasının qərarına əsasən, açıq məkanlarda maska taxmaq öhdəliyi ləğv olunub. Bu

barədə Dövlət Qurumlarıarası Koordinasiya Şurasının Operativ Qərarının rəhbəri Giorgi Qibradze brifinqdə bildirib: "Martın 28-dən açıq məkanlarda maska taxmaq öhdəliyi ləğv olunur. Yalnız tövsiyə xarakteri daşıyacaq. İctimai nəqliyyat və qapalı məkanlarda maska taxmaq öhdəliyi isə hazırkı mərhələdə qalacaq".

Bu dəyişiklik məktəb və uşaq bağçalarına aid deyil. Xəstəliklərə Nəzarət və İctimai Sağlamlıq Milli Mərkəzinin rəhbəri Amiran Qamkrelidze qeyd edib ki, qapalı məkanlarda maska taxmaq yenidən qüvvədədir. O, əhaliyə çoxlu insanın toplaşdığı açıq məkanlarda da maskadan istifadə etməyi tövsiyə edib.

MÜƏLLİMLƏR ÜÇÜN İMTAHANLARIN QEYDİYYAT VAXTI ELAN EDİLİB

Müəllimlər üçün fənn və peşə hazırlığı üzrə imtahanlara qeydiyyat martın 29-dan başlayıb. Bu barədə Qiymətləndirmə və İmtahanlar üzrə Milli Mərkəz məlumat yayıb.

Qeydiyyat aprelin 14-ü saat 18:00-a qədər davam edəcək və yalnız elektron olaraq Qiymətləndirmə və İmtahanlar üzrə Milli Mərkəzin veb-səhifəsində aparılacaq: online.naec.ge. İmtahanda iştirak haqqı 50 lari təşkil edir.

Məlumatda qeyd olunub ki, bu il ilk dəfə olaraq qeyri-gürcüdüilli müəllimlər ana dili və ədəbiyyatı fənləri üzrə imtahanı doğma dildə vermək imkanı əldə edəcəklər. Belə ki, tədrisi gürcü dilində olmayan ümumtəhsil müəssisələrinin müəllimləri üçün Azərbaycan və erməni dillərində testlər hazırlanıb.

Bu ilin yayında keçiriləcək imtahanlarda uğurlu nəticə əldə edəcək müəllimlər baş, aparıcı və köməkçi müəllim statusu əldə edəcəklər.

TƏCRÜBƏÇİ MÜƏLLİMLƏR ÜÇÜN UZUNMÜDDƏTLİ TƏLİMLƏR KEÇİRİLİR – ONLAR BAŞ MÜƏLLİM STATUSU QAZANACAQLAR

Müəllimlər Evi qeyri-gürcüdüilli məktəblərin təcrübəçi (praktikos) müəllimləri üçün uzunmüddətli təlimlər keçirir və nəticədə təcrübəçi müəllimlər baş müəllim statusu qazanacaqlar.

Çox sayda müəllim "etaloni.ge"-dən maraqlanıb ki, bu istiqamətdə işlər yenidən aparılacaq mı və yazda təlim keçə biləcəklərmi?

Məsələ ilə bağlı Müəllimlərin Peşə İnkişafı üzrə Milli Mərkəzə müraciət etdik və qurumdan bildirdilər ki, qeyri-gürcüdüilli məktəb müəllimlərinə uzunmüddətli təlimlərin keçirilməsi yenə də davam etdirilir, ancaq onlar dövlət dili kur-

sunu bitirdikdən sonra bu təlimlərə qoşula biləcəklər.

Dövlət dilinin tədrisi kursları qeyri-gürcüdüilli məktəb müəllimlərinin baş müəllim statusu qazanması üçün vacib şərtlərdən biridir. Onların təcrübəçi statusu 2023-cü ilə qədər qalacaq, ona qədər isə üç vacib komponenti qane etməlidirlər:

- Fənn kompetensiyasının qismən təsdiqlənməsi (1, 4, 7, 10 kredit bal);

- Gürcü dilini minimum B1 səviyyədə bilməyi təsdiqləyən sənədin olması;

- Uzunmüddətli ümumi qabiliyyət təlim-kursları uğurla bitirmək.

MƏCBURİ TƏLİMLƏR HANSI MÜƏLLİMLƏRƏ AID DEYİL?

Müəllimlər üçün vacib təlimlər aprelin 1-dən distant formatda başlayacaq. Baş, aparıcı və mentor müəllimlər üçün seçim statusa uyğun olaraq fərqlidir. Bəs qeyd olunan təlimlər hansı müəllimlərə aid deyil?

Müəllimlərin Peşə İnkişafı üzrə Milli Mərkəzin məlumatına görə, təlim keçmək istəyənlərin siyahısında Müəllimlər Evinin növbəti proqramlarında iştirak edən pedaqoqlar nəzərdə tutulmur:

- Qeyri-gürcüdüilli məktəblərə dəstək proqramı;
- "Gürcüstan üçün öyrət" proqramı;
- "Gürcüstanla birlikdə öyrət və öyrən" proqramı;

- "eTwining Plus" proqramı. Həmçinin 2021-2022-ci tədris ilində sentyabrdan dekabra qədər mərkəzin təşkilatçılığı ilə təlim keçmiş pedaqoqlar üçün də təlim keçmək mühüm deyil.

2021-ci ildə artıq təlimlərdən keçmiş və təlimi keçdiklərini təsdiq edən sənəd almış müəllimlərin başqa, hər hansı yeni modul keçmək hüququ var.

Xatırladaq ki, Müəllimlərin Peşə İnkişafı və Karyerada İrəliləmə Sxeminə görə, pedaqoq bir tədris ili ərzində statusa uyğun təlim keçməyə məcburdur. Baş müəllim minimum 20 saat, aparıcı müəllim 12 saat, mentor müəllim isə minimum 6 saat təlim keçməlidir.

Səhifədəki məlumatlar "etaloni.ge" saytından götürülüb. Gürcü dilindən tərcümə etdi: Aynurə ƏLİYEVƏ

MÜASİR ÖLÜLƏR

Ölülərin dirilməsinə nə qədər inanırsınız? Bəli, qərribə bir sualdır, hətta üzərində düşündükdə dəhşət vericidir. Bəs buna inananların sayı çoxdur, yoxsa inanmayanların?

Bir müddət əvvəl sosial şəbəkədə bir video ilə qarşılaşdım. Bir nəfər öldükəndən bir müddət sonra yenidən dirildiyini iddia edirdi. Öz təbircə "o dünyada" başına gələnləri danışdı. Videonun izlənmə sayı beş milyondan artıq idi. Şərhlər də bir o qədər çox idi. Bir neçəsini oxudum. Demək olar ki, on nəfərdən yeddisi bunun baş verdiyinə inanırdı.

Beş-altı il əvvəl olardı, hər yay olduğu kimi yenə kəndə getmişdik. Ot biçini idi. İlin bu zamanında havaların əsasən günəşli keçməsinə baxmayaraq, bu dəfə yağış yağdı. Hər nə qədər yağış boluq-bərəkətdir desələr də, biçin zamanı bu, kənd əhli üçün xoşagəlməz hal idi. Çünki yağış biçilmiş otları zay edirdi. Hamı günəşin arzusunda idi. Onsuz da işlər yə-tərincə ləngimişdi. Nəhayət, gözlənilən o günəşli gün gəldi. Sabah oyandıqda pəncərədən içəri düşən günəş şüasını gördükdə çox sevindim. Tez geyinib həyətə çıxdım. Günlərdir səmanı bürüyən qara buludlar öz yerini pambıq kimi ağ buludlara, şimşək çaxdıqda yaranan ani işıq isə günəş şüalarına vermişdi. Şimşək səsi

quşların şən cəh-cəhi ilə əvəz olunmuşdur. Günəşin ilıq nəfəsini duyduqda içimdə bir sevinc oyandı. Bilirdim ki, sevinən tək mən deyiləm.

Həyətə nəzər saldım. Hamı öz işi ilə məşğul idi. Kimi toyuq-cücəni yemləyir, kimi mal-qaramı ötürürdü. Mən də əl-üzümü yuyub kömək etmək üçün bibimin yanına getdim. O, səhər yeməyi hazırlayırdı, fikirləndirirdi. Sanki nədənsə qorxmışdu. Stolun üstündən əlimə bir qaşığı alıb jurnalist kimi:

- Sabahınız xeyir, xanım, bu günəşli günə bağlı təassüratlarınızı bizimlə bölüşərsinizmi? - deyərək ona yaxınlaşdı. Bibim isə yalnız:

- Sabahın xeyir, qızım, - deyib bayıra çıxdı.

Hər sabah əlimə keçən qaşığı, çəngəli mikrafon kimi tutaraq ona yaxınlaşmaq mənim adətəm idi. Özümü ondan gün ərzində görəcəyəm işlər haqqında müsahibə almış kimi aparar, bibim də bir yandan işi ilə məşğul olar, bir yandan da suallarıma cavab verərdi. Hələ elə bir sualım olmamışdı ki, cavabsız qala. İndi bikef idi. Nəyə problem olub-olmadığını soruşmaq üçün arxasınca bayıra çıxdım.

- Nə olub, niyə kefin yoxdur? - deyərək soruşdum.

- Heç nə olmayıb, - deyərək əlindəki kiçik çaydanı mənə uzatdı.

Çaydanı alıb samovara yaxınlaşmış istisü ilə doldurdum. İsti suyun təsiri ilə çayın ətri ətrafı bürüdü. Sonra içəri keçdim. Bibim stolun kənarında oturmuşdu. Gözlərini döşəməyə zilləyərək fikrə getmişdi. Gözlərindən çox qorxduğu bəlli idi. Bir şey baş vermişdi, həm də dəhşətli bir şey. Bəlkə bu dəfə cavab alaram deyərək ona yaxınlaşdım. Mənim gəldiyimi hiss etməmişdi. Əlimi çiyinə qoyanda diksindi.

- Nə baş verib, səni heç belə görməmişəm, - deyərək soruşdum. Bibim:

- Qorxarsan deyərək demək istəmirdim, amma onsuz da öyrənəcəksən, - dedi.

- Sən danış, söz verirəm qorxmaya-cam, - dedim.

Bibim sanki necə başlayacağını

düşünürmüş kimi bir qədər sakit dayandı. Bir az sükut içində keçən dəqiqələrdən sonra sözə başladı:

- Qonşu kənddə Sərmayə adlı qadın yaşayırdı. Bir müddət əvvəl dünyasını dəyişmişdi. Deyirlər dünən dirilib evə, oğlunun yanına gəlib. Oğlu isə onu qəbul etməyib.

Bu sözləri eşitdikdə yadıma C.Məmmədquluzadənin "Ölülər" pyesi düşdü. Çünki indiyə qədər bu haqda yalnız orada oxumuşdum. Əsərdə şeyx Nəsrullah adlı bir nəfər ölüləri dirildə bildiyini deyib kəndliləri öz toruna salırdı. Bibim belə dedikdə ilk yadıma bu düşdü və sözünü kəsərək:

- Yoxsa onu da şeyx Nəsrullah dirildib? - deyərək gülməli bir əda ilə dilləndim.

- O kimdir elə? - bibim soruşdu.

- Boş ver, uzun hekayədir, sonra danışaram. Sən bunu danış görək necə dirilib.

Sən demə, əhvalatın qərribə hissəsi hələ qabaqda imiş. Bibimin danışdığına görə, Sərmayənin oğlu sabah oyanıb bayıra çıxdıqda həyətdəki ağacın altında bir itin yatdığını görüb, onu qovmaq üçün səslənib. Birdən it insan kimi iki ayaq üstə qalxaraq bunlara tərəf çevrilib. Bu zaman onun insan başlı olduğunu görüblər. Yəni Sərmayə bədəni it, başı insan olaraq dirilib. Bunu gören oğlu əvvəlcə qorxusundan donub qalır. Sonra əlinə yoğun bir ağac parçası alaraq onu döyməyə başlayır. O da ağır zərbələrin təsirindən it kimi ulamağa başlayır və oradan qaçır.

Kənddə hamı bu haqda danışmış. Bibimə də əmim deyibmiş. Özümü hər nə qədər o yerə qoymasam da qorxmışdım. Axı bibimə qorxmıyacam deyərək söz vermişdim. Amma tək qorxan mən deyildim. Bunu eşidən hamı, böyüklər belə qorxmışdu.

Bu söhbət bir neçə gün davam etdi. Bu müddət ərzində Sərmayənin pis xasiyyətli bir qadın olduğu üçün torpağın onu qəbul etmədiyi, "o dünyadan" bəzi insanları lənətləmək üçün göndirilən bir məxluq olduğu kimi fikirlər çıxmışdı.

İkinci fikir daha çox səs-küyə səbəb olmuşdu. Sərmayənin kənd-kənd gəzib insanları lənətlədiyini deyirdilər. Bir gün bizim kəndə də gəlməsindən qorxurdular. Gündüzlər hamı biçinə qorxaraq gedir, axşamlar qaş qaralan kimi evdən çıxmırdılar. Hərdən bir tədbir görmək üçün bir araya gəlirdilər. Bizim kənddə belə olduqda siz bir də Sərmayənin bir zamanlar sakini olduğu kəndi düşünün. Amma həqiqət heç də belə deyildi. Doğrudur, Sərmayə bir müddət əvvəl dünyasını dəyişmişdi, hətta babam belə yas mərasiminə getmişdi. Qırxı belə çıxmışdı. Ancaq dirilməmişdi. Belə ki, o kəndin qəbiristanlığı dərənin yaxınlığında yerləşir. Günlərlə davam edən yağışdan Sərmayənin qəbrinə su dolubmuş. Anasının qəbrini ziyarət edən oğlu bunu bilib atasına xəbər verir. O da mollaın yanına gedib məsləhətləşdikdən sonra Sərmayəni başqa yerdə dəfn etməyə qərar verir. Molla ilə gedib onu başqa yerdə dəfn edirlər, ancaq köhnə qəbri bağlamırlar. Oradan ötən bir kəndli qəbri açıq görür və ölünün dirildiyini düşünür. Kəndə gəlib gördüklərini başqalarına danışır. Bundan sonra da kəndlilər bu cür cəfəngiyyatlar yayırlar.

Müəllimim "Ölülər" pyesində baş verən hadisələrin savadsızlıq üzündən irəli gəldiyini demişdi. Elmdə kiminsə ölən şəxsi diriltməsi kimi bir qabiliyyətinin olduğu hələ təsəvvül olunmayıb da demişdi. O vaxt mən də daxil olmaqla, savadından asılı olmayaraq, çoxları buna inanmışdı. Bəlkə bu hadisədə də hər şeyə savadsızlıq səbəb olmuşdu. Bəlkə də başqa bir şey, bilmirəm. Bir onu yaxşı bilirəm ki, artıq bu cür hadisələrə inanmıram. Siz olsanız inanardınız mı? İstər inanın, istər inanmayın, amma bu cür hadisə ilə qarşılaşsanız qorxuya düşməzdən əvvəl hadisəni araşdırın. Araşdırın ki, "müasir ölülər"dən olmayasınız.

Ciyalə Osmanova

Qardabani 3 saylı ictimai məktəbin 11-ci sinif şagirdi

MƏN KİMƏM?

Mən kiməm?.. Bu suala yüzlərlə, minlərlə insan cavab axtarır. İnsan öz mənliliyində bəlkə də kim olduğunu bilir, amma biz dünyada yaşayırıq - insanların saysız-hesabsız, ən əsası da bir-birindən fərqli olduğu dünyada. Hər bir insan görünüşcə də, xasiyyətcə də fərqlidir, heç kəs bir-birinin eyni deyil.

İnsanın özünə kənardan baxaraq qiymət verməsi asan məsələ deyil. Buna görə də çox vaxt başqalarının rəyinə görə yaşayırlar. Görəsən bunu etsəm o nə deyər, görəsən bu hərəkəti etsəm kənardan mənə necə baxarlar kimi düşüncələrə əsaslanaraq yaşayırlar. Bir sözlə, etdikləri hər şeydə başqalarının sözlərinin daha vacib olduğunu düşünürlər. Xüsusən də gənclər. Hələ həyata yeni hazırlaşan gənclər insanların nəyin necə olduğunu bilmədiyindən çox vaxt başqalarının fikri, rəyi, düşüncəsi onlara maraqlı olur.

Aparılan araşdırmalar, göstərilən təcrübələrə əsaslanaraq danışsaq, insanlar belədir, özlərinə uyğun gələn gözəl ifadələr olduqda bunu asanlıqla mənimsəyir, razılıqlarını bildirirlər, elə ki, özlərinə xoş gəlməyən bir şey oldu bunu dəyişdirmək üçün hətta tənqid belə edirlər adamı. Odur ki, başqalarını sizə sizi xarakterizə etməyinə və xoşlarına gəlməyən bir xüsusiyyətinizi

dəyişdirməklərinə icazə verməyin.

İnsan ilk öncə özünü dərk etməlidir. Öz artıq və əskik cəhətlərini görməlidir. Özünü dərk etməyən insanlar başqalarının həyatına qarşı özündə olmayan xüsusiyyətləri başqalarında axtarmamalıdır. Belə bir söz oxumuşdum: "Özünü dərk etmiş insan özünü tapır və ən əsası da həyatını xilas etmiş olur". Bir sözlə, insan əvvəlcə özünün, sonra isə ətrafının fərqiə varmalıdır.

Məsələn, özünü bir məqsəd seçin. Fikrimcə, hər bir insanın məqsədi olmalıdır, əgər məqsədin varsa mənzilə çatmaq üçün hər şeyi edə bilərsiniz. Bəziləri üçün məqsəd bir ümid işığı kimidir. Bəziləri üçün isə heç bir şey ifadə etmir.

Günümüzdə özünə qapanan gənclər var. Bunu insanların, cəmiyyətin düşüncələrindən qorxduğu üçün edirlər. Varlıqları ilə yoxluqları bilinməyəcək şəkildə davranırlar, ancaq bunu başa düşürlər ki, heç kim üçün vacib deyil, hər kəs özü üçün yaşayır və heç kimə maraqlı deyil sən özünü necə hiss edirsən, orada varsan, ya yox. Özünə qapanan biri həm olduğu vəziyyəti qəbul etmək istəmir, həm də mövcud vəziyyəti dəyişdirmək üçün heç nə etmir. Bəlkə də özlərinə vaxt ayırırsalar, başqalarının onları görməsi üçün bir kənarda durmaq yerinə diqqət mərkəzinə çevrilmək üçün nəşə etməyə çalışsalar

həm özlərini inkişaf etdirirlər, həm də mövcud vəziyyətdən qurtulmuş olurlar. Təbii haldır ki, insan gizləndiyi qabıqdan çıxdığı üçün artıq özünü xoşbəxt hiss etməyə başlayır. Nələrsə nail olmaq zəhmətinin qarşılığını almaq qədər, qürür hissi qədər insanı xoşbəxt edən bir şey olduğunu düşünürəm.

Doğrudur, səhv edə bilərsiniz, bəzən bacarmaya da bilərsiniz. Bu, təbii haldır, çünki biz real həyatda yaşayırıq, hər istədiyimiz həmin an yerinə yetməyə bilər, bunun üçün vaxt və zəhmət lazımdır. Hər etdiyimiz doğru ola bilməz. Biz insanıq, səhsviz qul olmaz deyiblər. Yol çətindir, insanlar, əlbəttə, danışacaqlar, etdiyiniz hər şeyə müsbət və ya mənfii reaksiyalar verəcəklər. Siz sizin haqqınızda danışılana qulaq asmamağa çalışın. Bəzən "boş ver"mək, "nə isə" demək daha çox işə yarar.

Bunun yerinə özünüzlə məşğul olun, sevdiyiniz zaman ayırın, başqalarının nə dediyini özünüzlə dərd etmək əvəzinə bunu lehinizə çevirin, özünüzlə dərk etməyə çalışın, daha çox oxuyub, daha çox kəşf etməyə çalışın, onda hər şey daha gözəl görəcəksiniz. Yox, əgər belə etməsəniz, onda siz başqalarına necə lazımsız sizi o şəkildə dəyişməyə çalışacaqlar. Buna icazə verib-verməmək isə sizin öz əlinizdədir.

İnsanın özünə kənardan baxıb qiymət verməsi,

şübhəsiz ki, vaxt, zəhmət, ən əsası da bilik tələb edir. İnsanın özünü dərk etməsi, öz mənliliyini tapması, öz şəxsiyyətini formalaşdırması asan deyil, bəziləri illərini, bəziləri isə bütün ömrünü sərf edir bunun üçün. Amma insan elə bir varlıqdır ki, istədiyi hər şeyə nail ola bilər. Bəzən bunun üçün sadəcə və sadəcə öz üzərində çalışmağınız yetərli olacaqdır.

Aytən Fətullayeva

Qardabani 3 saylı ictimai məktəbin 11-ci sinif şagirdi

TÜRKDİLLİ XALQLARIN ƏXLAQI-ESTETİK ALƏMİ

Nə vaxtsa ağı qaradan seçməyin vaxtı gələcək (Türk folklorunun estetikası və mənəvi əqidəsi)

Elizbar CAVELİDZE

(əvvəli ötən sayda)

Təhlil olunan boyun başlığından da göründüyü kimi, bizə Salur Qazanın evinin viranə qoyulmasını təqdim edir. Tam təfəssilatı ilə, burada kafir gürcülərin Salur Qazanın evini necə viranə qoyması, həyat yoldaşı və oğlunu əsir aparması nəql edilir. Halbuki, bu faciəli hadisəni bizə nəql etməmişdən öncə söyləyici bu faciənin qavranılması üçün Salur Qazanı bir misli olmayan igid kimi xarakterizə edir.

**“Bir gün Ulaş oğlu,
Tulu quşun yavrısı,
bizə miskin umudu,
Amit soyunun aslanı,
Qaracığın qaplanı,
qonur atın iyəsi, xan
Uruzun ağası,
Bayındır xanın güyəgisi,
Qalın Oğuzun dövləti,
qalmış yigit arxası...”** (K.D.Q., səh. 45, D.K.K., səh. 16-17; O.D.D.K.K. səh. 50).

Yuxarıda gətirilən əmirin siması, müəyyən olunduğu kimi, oğuzların şüurunda həqiqi igidliyin və qəhrəmanlığın rəmzi kimi bərqərar olan obraza tamamilə uyğun gəlir. Bu obraz sonralar ümumiləşdirilmişdir və o, nəinki fərdi xarakter əlamətlərini kəsb edir, eləcə də möhkəm əlamət-xüsusiyyətlərin modelidir, Oğuzun ideal anlayışlar sisteminə söykənir.

Müvafiq olaraq bu və Salur Qazanın ayrı-ayrı cizgiləri personajları cəhən zaman da əgər özünü bürüzə verirsə, təəccüblü deyildir, çünki bu epitetlər və müqayisələr (“qartalın balası”, “igidlərin aslanı”, “Qaracığın pələngi”, “kürən atın yiyəsi”, “igid oğuzların arxası” və sair) məhz elə oğuzların dünyanı anlamaq hissi ilə şərtlənən xüsusiyyətlilikdir və müvafiq olaraq şanlı igid gözəlləşdirməlidir. Eyni zamanda o, əliaçıq olmalıdır, elə götürək Salur Qazan tərəfindən açılan nağılvari süfrənin aksesuarları bundan xəbər verir. O da diqqətəlayiqdir ki, şanlı ziyafətə qaragözlü, xub üzvlü kafir qızları qulluq edirdilər ki, bu da görək ki, hücum zamanı əldə olunubdur və bu fakt da (əsir götürülən kənzlərin xidməti) bir növ ləyaqət haləsi kimi oğuzlar bəyini gözəlləşdirir. Və nəhayət, söhbət burada təkcə süd və qımışdan deyil, eləcə də şərab içməkdən gedir ki, bu da Salur Qazanın başına vurur və “Yata-yata yanımız ağrıdı, dura-dura belimiz qurdu” və “Yürüyəlim, a bəglər, av avlayalım, quş quşlayalım”, - dedi (K.D.Q., səh. 47-48, D.K.K., səh. 18; O.D.D.K.K. səh. 53). Ümumiyyətlə, ovçuluq institutu o dövrlər oğuzların həyatının möhkəm əhəmiyyətindən biri idi ki, igid oğuzun zirəkliyi və oxatma sənəti özünü bürüzə verirdi. Halbuki, eyni zamanda, demək olar ki, hər ov sonra gözəlilməz bədbəxtliyə və faciəli hadisəyə də səbəb olur ki, bu da süjetin inkişaf mərhələsini çilik-çilik edir, süstləşmiş həyatın ritminə dinamizm və gərginlik yaradır və yeni sayağı baxımdan hadisələri əmələ gətirir.

Lakin fikirlərin gedişinə varaq: Sərxoş olmuş bəylər yekdilliklə Salurun çağırışına qoşulurlar. Yalnız “At ağızlı Aruz qoca iki dizinin üstünə çökdi”, ona xəbərdarlıq etdi: “Ağam Qazan, sası dinli Gürcüstan ağzında

oturarsan, ordun üstünə kimi qorsan?” Lakin Qazan öz fikrindən dönməyir, öz oğlunu üç yüz igidlə qoyur və Oğuz bəyləri ilə birlikdə ova gedir.

Çuğul ki yatmır, “kafirilər azğımı Şöklü Məlikə xanın xəbərini yetirdi, o da fürsəti əldən vermədi və yeddi min iyərnc atlı gecəyarısı Qazan xanın ordusuna hücum etdi və qızıl başlı çadırları qırıb-batırdı”.

Ozan gürcü qoşununu alçaltmağa və qararıqlı qüvvə kimi bizə təsvir etməyə cəhd göstərir və oğuzların yaşadığı yeri şöhrətləndirir. Kafir, qaftanın ardı yırtıx, yarı qara saçlı, iyərnc atlıdan ibarət yaramaz qara qüvvə, “Qaza bənzər qızı-gəlini çıxırışdırdılar. Tövlə-tövlə şahbaz atlarını bindilər. Qatar-qatar qızıl dəvələrini yetdilər. Ağır xəzinəsini, bol aqçasını yağmaladılar”. Ən başlıcası, “Qırq incə bellü qızla boyu uzun Burla xatun yesir getdi. Qazan bəyin qarıcıq olmuş anası qara dəvə boynunda asılı getdi”. Qisası, ozan qara, yaramaz qüvvənin ağ xeyirxahlıq üzərində qələbəsinə bizə təsvir etməyə cəhd göstərir.

Bu zorakılar Salur Qazanın üzərinə hücumla kifayətlənmişlər və Qazanın Dərbənd dərəsində otlayan qoyun sürüsünü də ələ keçirmək istəyirlər.

Və budur, Oğuz cəngavərlərinin dolaşdığı və hökmranlıq etdiyi arenaya pəhləvan çoban çıxır ki, bu da xana qarşı sarsılmaz sədaqətliyi ilə və dəhşətli fiziki qüvvə ilə də fərqlənir.

Gözlənilmədən Qaraca kimi çağırılan çoban “qara qayğulu vaqiə” götürür və tezəcə qardaşları Qıyan guci və Dəmir gucini yanına çağırır və döyüşə hazırlaşır. Doğrudan da altı yüz kafir hücumu keçir.

Bu epizod, birincisi, onunla diqqətəlayiqdir ki, gözəlilməz şərin, istərsə də xeyirin carçısı olan və qədim miflərdə və eposlarda özünü bürüzə verən yuxunun funksiyası, məlum olduğu kimi, Oğuz xalqının şüuru üçün ta qədim vaxtlardan bəri yad deyildir. Və ikincisi də, burada yenə də ədalətli və ədalətsiz qüvvələrin qarşıdurması baş verir: Basqınçılar çobana onun ağır və məşəqqətli həyatını xatırladılar və sonra qürrələnlər ki, Qazan xanın evini çalıb-çapdılar. O da diqqətəlayiqdir ki, burada cəmisə bir neçə abzasdan öncə təsvir olunan mənərə, demək olar ki, sözbəsöz təkrarlanıb. Bunu ona görə qeyd edirəm ki, bu cür epizodların, istərsə də kəlmələrin təkrarlanması bir bədii vasitə olaraq bu təhlil olunan əsər üçün xarakterikdir ki, bu da bir daha bizə məlumat verir: Bu xalq qəhrəmanlıq eposu “Eyniliyin estetikası” qanunu ilə yaradılıb. Bu tamamilə təəccüblü deyildir, çünki erkən Orta əsrlərin və elə götürək, ən qədim bədii eposlar, istərsə də şeirlər yuxarıda xatırlanan model ilə yaradılırdı və daha da xalq folkloru – türkdilli, yunan-gürcü, istərsə də fransız-alman, bir sözlə, ümumən xalq yaradıcılığı bu “təkrarlıq” prinsipinə əsaslanır.

İndi yenə də yuxarıda xatırlanan epizoda qayıdaq. Kafirilər çobana bu işdən çəkildiyi halda söz verirlər ki, onu öldürməyəcəklər. Daha da artıq, Şöklü Məliyin yanına aparacaqlar, ona bəylik verdirecəklər. Çoban isə yemilməzdir, özünün mətin xarakterini göstərir.

O, qələbə ilə qürrələnen kafirləri alçaldır:

**“İlaqırdı söyləmə, mərə itüm kafir!
İtümlə bir yalaqda yundum içən azğın kafir!”**

**Altındağı alaca atını nə öğərsin,
Ala başlı keçimcə gəlməz mana!
Başındağı tuğulğanı nə öğərsən, mərə kafir,**

**Başındağı borkümçə gəlməz mana!
Altımış tutam göndərini nə öğərsin,
murdar kafir,
Qızılçuq dəğənəgimcə gəlməz mana!
Qılıcun nə öğərsən, mərə kafir,
Əgri başlı çovkanımca gəlməz mana!”...**

və sair. (K.D.Q., səh. 49, D.K.K., səh. 19; O.D.D.K.K. səh. 54).

Sonra döyüş başladı. Çoban öz sapandı ilə hələ daş atırdı. Daşı tükəndəndən sonra sapanı da qoyunu, keçini qoyub atırdı. Üç yüz nəfərə qədər kafiri məhv etdi və qorxuya düşənlər də geri qaçdılar. Bu döyüşdə onun iki qardaşı da şəhid oldu. Özü isə yüngülvari yaralandı. Əvəzində kafirlərin leşindən bir böyük təpə yığıdı. Sonra yolun qırağında oturdu və ağladı: “Salur Qazan, bəg Qazan! Ölümsün, dirimsin, bu işlərdən xəbərin yoxmıdır?” - dedi.

Bu ərəfədə Salur Qazan da pis yuxu gördü. Gördü ki, guya “Yumruğumda talbinan şahin bənım quşumı alur gördüm, gögdən ildırım ağ-ban evim üzərinə saqır gördüm, düm qara pusuariq ordumun üzərinə tökilür gördüm, quduz qurtlar evimi dələr gördüm, qara dəvə əfisəmdən qarvar gördüm, qarğu kibi qara saçım uzanır gördüm, uzanuban gözümi örtər gördüm, biləgimdən on barmağımı qanda gördüm”. Bəylərdən biri Qaragünə bu yuxunu belə yozur: “Qara bulut dedigin sənin dövlətidir. Qar ilə yağmur dedigin ləşkəridir. Saç qayğudur. Qan qaradır... Qalanısın yora bilmən, Allah yorsun”, - dedi.

Bu hissədə artıq yuxunun yozulması verilməmişdir ki, bu da, eləcə də Oğuz tayfaları arasında yayılmış və bərqərar olmuşdur. Bu cür interpretasiya onu bizə göstərir ki, yuxuya gələcək hadisələrin yozumu olaraq böyük əhəmiyyət verilir. Qazana bütün bunlar pis şeyləri işarə etdi. Lakin ovunu pozmaq istəmədi və özü hadisədən halı olmaq üçün yola düşdü, o şərtlə ki, əmin-amanlıq olsa idi, geri qayıdacaqdı.

Halbuki, yurda çatanda bir quzğun və bir salaxana it gözüne dəydi. Qazan xan narahat olur, “Qovm-qəbilə mənım quma yurdum”, qulan ilə, ceyran və maral ilə zəngin olan diyara düşməni hardan hücum etdi, - deyə düşünür, “Səni yağı nerədən darımış, gözəl yurdum?”, - deyir və vurğulayır:

**“Ağ-ban evim dikiləndə yurdi qalmış,
Qaricic anam oluranda yeri qalmış,
Oğlum Uruz ox atanda buta qalmış,
Oğuz bəgləri at çapanda meydan qalmış,
Qara mudbaq dikiləndə ocaq qalmış...”** (K.D.Q., səh. 50, D.K.K., səh. 21; O.D.D.K.K. səh. 55-56).

Bunu görən Qazanın qara qıyma gözləri qan-yaşla doldu, atını kafir keçdiyi tərəfə sürdü.

Yolda ona çay rast gəldi. Qazan deyir: “Su

Haq dizarın görmüşdür, bən bu su ilə xəbərleşəyim”, - dedi. Görəlim, xanım necə xəbərleşdi:

**Çağnam-çağnam qayalardan çıkan su,
Ağac gəmiləri oynadan su,
Həsənə Hüseynin həsrəti su,
Bağ və bostanın ziynəti su,
Ayışə ilə Fatimənin nigahı su,
Şahbaz atlar gəlib içdiyi su,
Qızıl dəvələr gəlib keçdiyi su,
Ağ qoyunlar gəlib çevrəsində yatdığı su,
Ordumun xəbərin bilürmüsin, degil mana
Qara başım qurban olsun, suyum, sana!** - dedi.

Sonra üzü də mübarək olan canavar rast gəlir. Onun hər şeyə qadir olduğunu və hamının canına vələvə saldığını tərifləyir və yuxarıda verilən sualı təkrarlayır.

Sonra oğruların canına vələvə salan itə rast gəlir və ondan xahiş edir ki, öz evinin xəbərini ona söyləsin (K.D.Q., səh. 54, D.K.K., səh. 24; O.D.D.K.K. səh. 59).

Bu hər üç sualdan sonra ozan vurğulayır: Çay... canavar, it nə cavab verməlidir! Əgər bu son fikri ozan yaxşı söyləyirsə, indi bu bir növ yolundan sapmadır. Qazanın çay ilə, canavar ilə və it ilə söhbəti nəyə lazımdır? - deyə səmimi oxucu soruşa bilər.

Birincisi, burada folklorlarda ümumi bir növ yayılan ənənə, daha doğrusu, stereotip verilməmişdir ki, ona da uyğun olaraq nəyisə axtaran qəhrəman qəlbini təbiətə, istərsə də heyvanlara açır. Bu söhbət elə bir növ təstiq olunur ki, insan və təbiət bir-biri ilə yoğrulmuş bütövlükdür və müvafiq olaraq mənəviyyatca yüksəlmiş insan onunla ümumi dil tapa bilər və gizli sirtinə vara bilər. İkincisi, müəyyən olunduğu kimi, bu çox yayılan qanunişədirilmiş baxış, qavrayış Oğuz folklorunda da yayılmışdır və ən başlıcası, konkret halda bu “ədəbi etiket” süjetin ümumi mərhələsindən “sapmanı” müəyyən edir ki, bu da “eyniyyətin” estetik sistemi üçün tamamilə təbiidir. Üçüncüsü də, Qazanın müraciət obyektini türk xalqının qavrayışında: saflıq rəmzi olan və islam təlimində bir çox funksiya daşıyan ilk çay və üzü mübarək olan, türk xalqları üçün igidliyin rəmzi olan və bəzi tayfaların da totemi olan canavar və it sədaqətliyə və xəyanət etməməliyə münasibdir. Artıq olmaz ki, Orta əsrlərin istər qəhrəmanlıq eposunu (çay sahilində ağlayan Tariyelin qəmli üzünü təsəvvür edərk) və istər gürcü, istərsə də istənilən xalq folklorunda çay obyektidir ki, burada da qəhrəman öz dərdini onunla bölüşür və eləcə də yardım və çətinliklərdən çıxmağı xahiş edir. Əgər Quranda nəql olunan sədaqətlik rəmzi mağara itinin nümunəsini unutmasaq, indi tamamilə Salur Qazanın davranışı təbii olaraq dərk edilir. Elə burada bir fakt – saflar safı xanımlar Ayışə və Fatimə ilə birlikdə xatırlanan Həsən və Hüseynin həsrəti diqqətəlayiqdir ki, bu da onu bir daha göstərir ki, “Dədə Qorqud”u düzib-qoşan və nəhayət, xeyir-duasını verən şüadır.

(davamı gələn sayda)

Gürcü dilindən tərcümə edən:

Mirzə MƏMMƏDOĞLU

NİDERLAND – PƏRDƏ ARXASINDAKI GERÇƏKLƏR SOSİUM 12. QIRMIZIYANAQ UŞAQLARIN HEKAYƏTİ

(əvvəli ötən sayda)

Niderlanda qışın oğlan çağında ayaq basdığını xatırladı, birbaşa mövzuya girişəcəyimi əmin olun. Qışdan bəhs etməmin isə ələ aldığım bu mövzuya açar olacağını düşünürəm. Burada qış o qədər sərt keçməyə də, iki-üç ay qarının, yağışının, soyuq küləyinin, ayazının-şaxtasının adamı bezdirməyi də olur. Yəqin qış aylarında havaların bu cür dəyişən keçməsi Niderlanda sonradan gələnlərin "Hollandiyanın bir havasına, bir də qadınına güvənmə" kimi bir deyim yaratmalarına nədən olmuşdur. Və deyimin ikincisi, yəni "Hollandiyanın... bir də qadınına güvənmə" hissəsi mübahisəli olduğundan mənim həmin hissəyə aşağıda bir də qayıtmağım gərəkəcək.

Niderlanda qış aylarında tərif buyuranlar mütləq bir mənzərəyə şahidlik etməli olurlar. Bir neçə dərəcə şaxta olmasına rəğmən burada başı örtülü, papaqlı adamlara rast gəlmək nadir hadisədir. Nə böyüklər, nə də kiçiklər, hətta çağalar belə başı açıq gəzirlər. Başa açıq, yanaqları şaxtadan qıpqırmızı qızaran və bunu eyninə almayan uşaqları gördüncə, ətimin ürəkşədiyi, bədənimdən üşütmənin keçdiyini vurğulamadan keçməyim. Bizim uşaqlarımızın qış mövsümündə altdan geyinib, üstə qıfıllandıqlarını xatırlamam isə mənim ürəkşəmi, üşütməmi daha da artırır.

Hələ qışın şaxtasında analarının və ya atalarının velosipedin ön və arxa oturacağında əyləşdirib harasa apardıqları körpələrin daha çox üşüdüyünü də xatırlatmaq gərəkdir. Səhər tezdən işə tələsən valideynlər uşağın yaşca kiçik olanını velosipedin ön tərəfində quraşdırılmış oturmağa, bir qədər böyük olanını isə məhz uşaq daşımaq üçün nəzərdə tutulmuş və sonradan velosipedə artırılmış xüsusi oturmağa əminiyət kəməri ilə bağlayaraq, görünür onları bağçaya çatırmaq istəyirlər. Bir qədər böyüdükdən sonra həmin uşaqların öz şəxsi velosiplərinin olacağı, artıq məktəbə valideynlərinin himayəsində, ancaq öz gücləri ilə hərəkətə gətirilən velosiplərlə gedəcəkləri də Niderlandın gerçəkliklərindəndir. Böyüklərlə bərabər də olsa, uşağın şəhərin küçələrində velosiped sürməsi bizim meyarlarımızla uyğun gəlməyə də bilər. 5-6 yaşlı uşağın şəhərin qələbəliyində bu şəkildə özünü ifadə etməsi bizim üçün nə qədər təəccüblü olsa da, yerlilər üçün bu adi bir haldır. Nədən ki, hər kəsin – maşınının da, velosipedlinin də, piyadanın da öz yolunu bildiyi və öz yolundan çıxmıdığı bir mühitdə bu təəccüblü görünür. Ancaq gerçəklik ondan ibarətdir ki, qışın şaxtasında velosipedin üstündə başa açıq böyüən, bir qədər sonra isə velosiped idarə edən bu uşaq daha sağlam və daha sərbəst olur. Sərbəstlik deməmiş, 8-9 yaşından etibarən uşaqlar artıq məktəbə ölçüsü bir qədər böyük velosiplə sərbəst gedib-gələ bilirlər. Uşaq böyüdükcə onun velosipedi də yaşına uyğun olaraq böyüyür. Gözünü açıb belə bir şəraitə düşən uşaq ona

verilən sərbəstliyin, azadlığın ləzzətini da-da-dada gələcək böyük həyatına addım-addım yaxınlaşır.

Niderlandda uşaqların ağlaması nadir hadisədir. Belə bir halın yoxluğunu deməmə mənim ifrata varmam kimi anlaşılmasın. Doğrudan da burada uşaqların ayağını yerə döyərək, göz yaşını axıtmaqları müşahidə olunmur. Bizim uşaqların ərköynlüyü, istəyinə ağlayaraq nail olması, ağlayanda istəyinin yerinə yetirildiyini anlayıb, bunu vərdişə çevirməsini bu ölkədə görə bilməzsən. Bunun tam tərsinə, uşaqlar daha azad, daha sərbəst böyüyürlər. Ayağını soyunub ayaqyalın gəzən, yerdə dombalaq aşan uşaqlara valideynləri mane olmurlar. "Toz oldun", "üstünü-başını batırdın", "əlini-ayağını kirləndirdin", "sakit ol, yıxılacaqsan", "az danış" kimi sözləri valideynlərin dilindən eşitməzsən. Bizim valideynlərdən, əsasən də analardan yerli-yersiz eşitdiyimiz bu sözlər bu ölkənin insanları üçün yaddır. Biz uşaqlara bunları qadağan etməklə, sanki onları kiminsə görməsi üçün sərgiyə çıxarmaq istəyirik. Uşağa "sakit ol", "az danış" əmrləri verməklə onları özümüz səviyyədə görmək istəyirik, onların suallarına cavab verməmək üçün min bir hoqqaya əl atırıq. Küçədə holland valideynin uşağının verdiyi suallara necə təmkinlə cavab verdiyini görmək adi haldır. Hətta uşağının istəyi ilə uşağına qoşulub, onunla birlikdə mahnı oxuyan valideynlər də rast gələ bilərsiniz. Bu adi səhnə sizi təəccübləndirəcək. Bunu öz təcrübəmdən bilirəm. İlk dəfə belə bir mənzərə ilə qarşılaşanda necə heyrləndiyimi heç vaxt unuda bilmərəm.

Niderlandda uşaqları açıq havada böyütməyə üstünlük verirlər. İlin hansı fəslində doğulmasından asılı olmayaraq, yenicə doğulmuş çağa açıq havaya çıxarırlar. Təmiz havada sağlam böyüməklə yanaşı, gözünü dünyaya yenicə açan bu uşaq həyatdan ilk dərslərini də alır. Bağça yaşına qədər ailəsinin ona verdiklərinin üzərinə bağçada verilənləri də əlavə etdikdə dörd-beş yaşlı bu uşağın qazandıqları ölçüyəgəlməz dərəcədə çox olur. Biz uşağı qırx gün həyat-bacaya çıxarmırıq ki, uşaq qırxlıdır, bunun düşərdüşməzi olar. Avropalılar isə uşaq ana bətnindən düşər-düşməz onu dünya ilə tanış etməyə çıxarırlar. Avropalı uşaq bağça yaşında ikən oğlanların və qızların oxşar və fərqli cəhətlərinə, qadın-kişi münasibətlərinə dair biliklərə sahib olurlar.

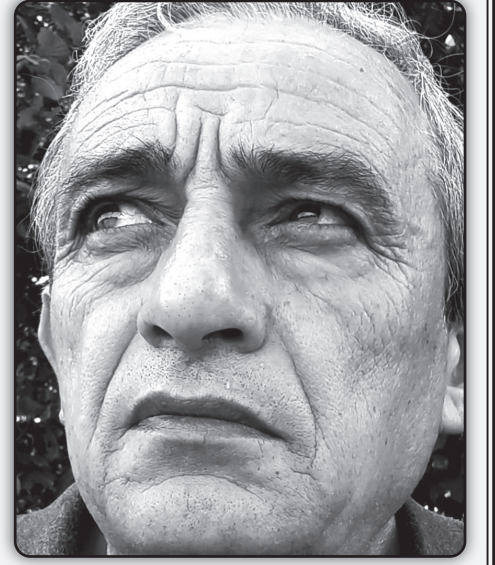
Cinslər barədə, insanın necə yaranması haqqında biliklərə malik olan bu uşaqlarla müqayisədə bizim uşaqların geridə qalması çox təbii görünür. Biz uşaqlarımızın başını "səni yoldan tapmışıq", "səni bazardan almışıq", "səni Allah baba verib", "səni leyələklər gətirib" və hətta "sən qaraçının torbasından düşmüşsən" kimi boş və cəfəng fikirlərlə doldurduğumuz, hətta xarab etdiyimiz bir vaxtda, onların həmyaşıdı olan avropalı uşaqlar bütün bunların təbii-elmi cavablarını çoxdan qafalarına soxurlar.

Bizim uşaqlar böyüklərin söylədiklərinin cəfəngiyyət olduğunu, deyilənlərin təbii əsaslarla baş verdiyini öyrənib anlaşıqda isə çox gec olur, avropalı yaşından geridə qalır, müstəqil həyata qədəm qoyduqdan sonra rastlaşdığı ən kiçik həqiqətlərin qarşısında çaş-baş qalır, həyatın ən xırda suallarına belə cavab tapa bilmirlər.

Niderlandda uşaq tərbiyəsi ilə bağlı diqqətçəkən başqa bir məqam isə uşaqların alış-verişə kiçik yaşlarından, yalan olmasın ayaqları yer tutmağa başladıqdan dərhal sonra alışdırılmasıdır. "Jumbo", "Aldi", "Puls", "Lidl" kimi böyük supermarket şəbəkələrində alıcılar üçün nəzərdə tutulmuş arabaların yanında azyaşlı, məsələn, 4-5 yaşlı uşaqlar üçün kiçik ölçülü arabacıqlar da qoyurlar. Valideynləri ilə alış-verişə gələn bu uşaqlar həmin arabalarla rəflərin və vitrinlərin arasında o qədər sərbəst hərəkət edirlər ki, adamın matı-qutu quruyur. Azyaşlı alıcılar özləri üçün, elə ailə üçün də lazım olanları seçməkdə nə qədər müstəqil hərəkət edən kimi görünsələr də, valideyn nəzarəti dərhal hiss olunur. Bu yaşda yüzlərlə məhsulun arasından lazım olanı seçmək, nədən nə qədər almağı düşünə bilmək, hətta aldığından ailə büdcəsinə neçəyə başa gələcəyini hesab-kitab etmək vərdişinə yiyələnən bu xırda valıqlar bir qədər sonra həyatdan baş çıxaran yetkinlərə çevrilir, kapitalizm cəmiyyətində, istehlak cəmiyyətində sərbəst hərəkət edərək, sərbəst qərarlar çıxaran fərdə çevrilə bilirlər.

Avropalı uşaq artıq 12-13 yaşından bilirdi ki, yaxın bir neçə ildən sonra valideyn himayəsindən çıxacaq, müstəqil həyata başlayacaq, öz həyatının qərarlarını özü verəcək və həyat adlı bu gəminin sükanını özü tutmalı olacaq, özü idarə edəcək. Onun 16 yaşına qədər ailədən, bağçadan, məktəbdən öyrəndikləri bu yolda ona mayak olacaq. Avropalı uşaq bunları bilir. Bu bilgilər ona kiçik yaşlarından, bəlkə də dünyaya göz açdığı ilk andan aşılır. O, hələ bələkdə ikən, hərçənd ki, bir sıra şeylər kimi uşaq bələyi də artıq tarixə qovuşmuş kimidir, kiçik dozalarla həyatın nə olduğu barədə biliklərlə silahlanır və yeniyetmə ikən artıq həyatın əsgərinə çevrilir. 13-14 yaşından pul qazanmağı, həyatın ağırına-yüngülünə düşməyi öyrənən bu uşaq özünün zəif və güclü tərəflərini də, həyatda tutacağı mövqeyi də kənardan müdaxilə olmadan, öz təcrübəsinə əsaslanaraq, kimsənin köməyinə ehtiyac duymadan müyyənləşdirə bilir. Qazandığını necə xərcləməli, nəyə xərcləməli olduğuna özü qərar verir. Bədxərclilik etdikdə ac qalacağını bu uşaq acı da olsa öz təcrübəsindən öyrənir, bunu heç kimin ona izah etməsinə ehtiyac belə qalmır.

Uşağın sərbəstliyinə qovuşması, hətta ailədən kənardan yaşamağa başlaması o demək deyil ki, bununla onun ailə bağları, ailə ilişgiləri sona çatır. Əslində belə deyil. Görünən odur ki, bir-birinə mane olmamaq, atalar və oğullar problemini qabardıb

münaqişəyə, ailədaxili ziddiyyətə çevirməmək üçün onlar başqa-başqa məkanlarda yaşamağa üstünlük verirlər. Ancaq valideynlərin və ailə qurmuş övladların eyni dam altında yaşamaları da tez-tez görünən, müşahidə edilən gerçəklikdir. Niderlandda böyük ailə ənənəsinin yaşadığı danılmazdır. Lazım gəldikdə valideynlərin övladlarına və ya əksinə övladların valideynlərinə baş çəkdiqlərini, bir-birinə yardım etdiqlərini, bir-birinə laqeyd olmadıqlarını müşahidə etmək olar. İstirahət günləri doğmalarına baş çəkməyə gələnlərin çoxluğu, azyaşlı nəvələri ilə gün keçirən yaşlı nəvələrin, babaların tez-tez rastımıza çıxması, uşaqları ilə saatlarla oynayan, onların hər sualını cavablandırın valideynlərin hər yerdə gözə dəyməsi, uşağına yoldaşlıq edib mahnı oxuyan, onu dəstəkləyən valideynlərin bolluğu, axşam saatlarında ailəliklə, böyüklü-kiçikli şam süfrəsinə toplaşmanın ənənə halını alması, 80-90 yaşlı cütlüklərin əl-ələ tutuşaraq övladlarının müşayiəti ilə gəzintiye çıxması, ailənin xəstə üzvünün qayğı və sevgi ilə gəzintiye çıxarılması, şikəst həyat yoldaşını əlil arabalarında daşıyan qadınların, kişilərin tez-tez gözə dəyməsi, ruhi xəstələrin xüsusi baxımı Niderlandda ailə kultunun ölmədiyini, əksinə özünəməxsus milli ənənələr üzərində ayaqda durduğunu söyləməyə əsas verir. Burada bir nümunə verməklə bu böyük abzası son verim. Daş döşəməyə dəyib sınaq şüşə qabın cingiltisini binanın beşinci mərtəbəsinin evyanında istər-istəməz eşidirəm və aşağı boylanıram. Görünən o idi ki, birinci mərtəbədəki qonşunun xanımı günəşdən qorunmaq üçün açdığı böyük çətirlə ehtiyatsız davranmış, bağçanın ortasına qoyulmuş masanın üzərindəki su qrafını yerə düşmüş, şüşə qab da çiləklənmişdir. Bağçada nəşə düzəldən kişinsə hadisəni soyuqqanlı, heç nə olmamış kimi və ya belə də olmalı imiş kimi qarşılama, qadına heç bir söz demədən süpürgəni götürüb şüşə parçalarını toplaması məni təəccübləndirdi. Belə bir hadisənin bizdə baş verməsi gözümün önündə canlandı. Üz-gözün turşuması, dünya dağılmış kimi məsələnin böyüdülməsi, bir sürü narazılıq ifadə edən olan-olmaz söz, qanqaraçılıq və hətta evdə bir şüşə qabın sınımasından dolayı kişinin, bəzən də qadının ortaqlığı ilə "it öldüsü" düşməsi və bu kimi neçə-neçə tipik görüntü gözümün önündən kino lenti sayaq ötüb keçir.

(davamı gələn sayda)

Afiq MUXTAROĞLU
Niderland

Qəzet 17 iyun 2015-ci il tarixindən nəşr olunur.

Yeni YOL

31 MART
2022-Cİ İL
№ 006(153)

İCTİMAİ QƏZET yeniyoqazeti@gmail.com "येनो योलो" ხელნაწილით გამოდის * ИАQQIN SÖZÜ - SÖZÜN ИАQQI

"1+4" PROQRAMI ÜZRƏ TƏHSİL ALAN GƏCLƏR ÜÇÜN DÖVLƏT QURUMLARINDA TƏCRÜBƏ PROQRAMINA QEYDİYYAT BAŞLAYIB

Gürcüstanın barışıq və vətəndaş bərabərliyi məsələləri üzrə dövlət nazirinin Aparatından bildirilib ki, "1+4" proqramı üzrə ali təhsil alan gənclər üçün dövlət qurumlarında təcrübə proqramına qeydiyyat başlayıb.

Proses aprelin 11-dək davam edəcək. Vakan-siyalar www.hr.gov.ge saytında yerləşdirilib.

Proqramda ali məktəblərin III və ya IV kursunda təhsil alan, magistr və məzun olan azər-

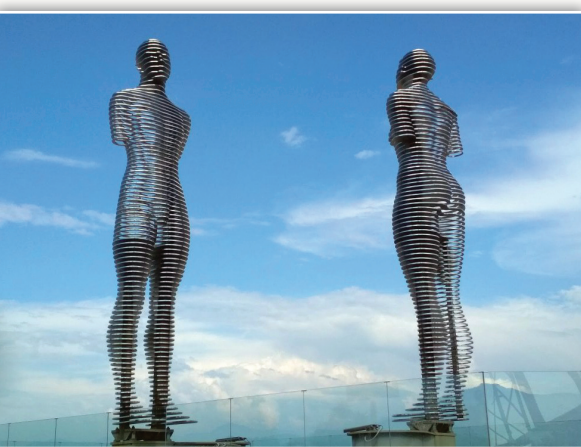
baycanlı, erməni, abxaz və osetin gənclər iştirak edə biləcəklər.

Proqramın məqsədi Gürcüstanda yaşayan entik azlıq nümayəndələrini dövlət xidmətində fəaliyyətin özəllikləri ilə tanış etmək, gənclərin peşəkar bacarıqlarının inkişafı və son nəticədə onları vətəndaş cəmiyyətinə inteqrasiya prosesinə cəlb etməkdir.

Təcrübə proqramında iştirak imkanını müsabiqə əsasında əldə etmək mümkün ola-caq. Xüsusi komissiya təcrübəçilərin seçimini müəyyən edilmiş kriteriyalar əsasında həyata keçirəcək. Uğurlu namizədlər dövlət, yerli idarəetmə və publik hüquqi şəxs olan orqanlar-da bir aydan altı ayadək iş təcrübəsi keçəcəklər.

Qeyd edək ki, ölkədə milli azlıqları təmsil edən gənclər üçün dövlət idarələrində iş təcrübəsi proqramı 2017-ci ildən etibarən həyata keçirilir. Pandemiya səbəbindən proqrama qəbul 2020 və 2021-ci illərdə elan olunmayıb.

SON İLLƏRDƏ AZƏRBAYCAN VƏ GÜRCÜSTAN VƏTƏNDAŞLARI ARASINDA BAĞLANAN NİKAHLARIN SAYI MƏLUM OLUB

2018-2021-ci illərdə 836 nəfər Azərbaycan vətəndaşı Gürcüstan vətəndaşı ilə rəsmi nikaha daxil olub.

Bu barədə "Report"un yerli bürosunun

sorğusuna cavab olaraq Gürcüstan Ədliyyə Nazirliyinin Dövlət Xidmətlərinin İnkişafı Agentliyindən bildirilib.

Məlumata əsasən, onların 361-i kişi, 475-i isə qadındır.

Bu ilin fevralın 14-nə olan göstəricilərə görə, son 4 ildə Azərbaycan və Gürcüstan vətəndaşları arasında ən çox nikah aktı 327 olmaqla 2021-ci, ən az nikah isə 142 olmaqla 2020-ci ildə rəsmiləşdirilib.

Hesabat dövründə 151 nəfər Azərbaycan vətəndaşı olan qadın nikahını Gürcüstanda bağlayıb. Gürcüstanda nikahını rəsmiləşdirən əcnəbi qadınların ilk onluğunda Azərbaycan 8-ci yeri tutub. Azərbaycan vətəndaşları olan kişilərin nikahına gəlincə, onların sayı ilk 10-luğa daxil olmayıb.

KVEMO KARTLİDƏ MƏNFI TƏBİİ ARTIM QEYDƏ ALINIB

Gürcüstanın Milli Statistika İdarəsinin illik hesabatına əsasən, ötən il Kvemo Kartli bölgəsində mənfi təbii artım qeydə alınıb.

Sənədə əsasən, region üzrə doğulanların sayı 5 398, ölənlərin sayı isə 5 565 nəfər təşkil edib. Təbii artım -167-yə bərabər olub.

Göründüyü kimi, bölgə əhalisi arasında ölənlərin sayı doğulanların sayından çox olub.

Hesabat ilində Kvemo Kartlidə 3 030 nikah, 1 003 boşanma halı qeydiyyatla alınıb. İllik müqayisədə nikahların sayı 1 290, boşanmaların sayı isə 298 hal artıb.

Gürcüstan üzrə mənfi təbii artım isə 13 960 nəfər təşkil edib. Neqativ təbii artım Acarıstan Muxtar Respublikası istisna olmaqla bütün bölgələrdə qeydə alınıb.

İQTİSADİYYAT NAZİRİ GÜRCÜSTANDA OLAN UKRAYNA VƏTƏNDAŞLARININ SAYINI AÇIQLAYIB

Gürcüstanın iqtisadiyyat və dayanıqlı inkişaf naziri Levan Davitaşvili brifinqdə hazırda Gürcüstanda on minlərlə Ukrayna vətəndaşının olduğunu bildirib.

Onun sözlərinə görə, ukrainalıların dəqiq sayı məlum deyil: "Say təxminən 20 min nəfər təşkil edə bilər. İndi dəqiq rəqəmi demək çətindir. Belə ki, onların bəziləri müharibədən öncə, digərləri isə müharibə zamanı Gürcüstanla gəlib".

L.Davitaşvili qeyd edib ki, Gürcüstan hökuməti Ukrayna vətəndaşları üçün normal və layiqli həyat şəraiti yaratmağı planlaşdırır.

GÜRCÜSTAN VƏ Aİ ARASINDA VİZASIZ REJİMİN TƏTBİQİNDƏN BEŞ İL ÖTÜR

Martın 28-i Avropa İttifaqı (Aİ) və Gürcüstan arasında vizasız rejimin qüvvəyə minməsindən 5 il ötür.

2017-ci ilin mart ayının 28-dən etibarən biometrik pasportları olan Gürcüstan vətəndaşları Şengen zonasına turistik və işgüzar səfərləri vizasız həyata keçirə bilərlər.

Səfərin müddəti yarım ildə bir dəfədən çox olmayaraq 90 gün təşkil etməlidir.

Gürcüstanın Baş nazirinin müavini, xarici işlər naziri David Zalkaliani bildirib ki, viza rejiminin liberallaşdırılması ölkənin Aİ-yə inteqrasiya prosesində tələb edilən bütün meyarlara cavab verməyə tam hazırlığını təsdiqləyən daha bir sübutdur.

ÖLKƏ İQTİSADİYYATI 16,3 % ARTIB

Gürcüstanın Milli Statistika İdarəsinin məlumatına görə, bu ilin yanvar-fevral aylarında Gürcüstanda istehsal edilmiş Ümumi Daxili Məhsulun (ÜDM) real dəyəri ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 16,3 % çox olub.

Məlumata əsasən, təkcə fevralda iqtisadi artım 1 il əvvələ nisbətən 14,6 % təşkil edib. Ötən ay artım istehsal, nəqliyyat və anbar təsərrüfatı, elektrik, qaz, buxar və kondisioner təchizatı, mehmanxana və restoranlar, daşınmaz əmlak, incəsənət, əyləncə və rekreasiya, mədəncixarma sənayesində olub.

Təsisçi:
"Gürcüstan Gənclərinə Yardım
və Maarifləndirmə Təşkilatı"

Redaktor:
Azər MUSAOĞLU
Yayım direktoru:
Hacı BƏKİROĞLU
Qrafik dizayn:
Elsevər ƏHMƏDOV

ÜNVAN: Qardabani şəh., Kolxoz küç. 4
TEL: (+995) 555 96 18 68
599 54 12 92
EMAIL: yeniyoqazeti@gmail.com

Redaksiyaya gələn əlyazmalar geri qaytarılmır və onlara rəy verilmir. Müəlliflə redaksiyanın mövqeyi müxtəlif ola bilər. Qəzet hələlik ictimai əsaslarla yayımlanır və pulsuz paylanır. Qəzetdə müxtəlif informasiya agentliklərinin xəbərlərindən də istifadə olunur.